

türkiye'de siyasetin yeniden inşası

Prof. Dr. Figen Altuğ’a Armağan

27 Şubat 2023, Pazartesi

1. Gün, 2. Oturum

Oturum Başkanı: Faruk Sönmezoğlu

Panelistler: M. Gürsan Şenalp

Levent Ürer

Sevinç Doğan

aylin altınay - Değerli konuklar, saygıdeğer hocalarım, sevgili öğrenci arkadaşlar; 46'ncı İktisatçılar Haftasının ikinci oturumuna hepiniz hoş geldiniz. Bu sene İktisatçılar Haftası, Cumhuriyet'in 100'üncü Yılında Türkiye'nin Seçimi başlığını taşıyor. İkinci oturumunuz başlığı ise Türkiye'de Siyasetin Yeniden İnşası. Bu oturuma başkanlık edecek olan sayın hocam Profesör Doktor Faruk Sönmezoğlu'na sözü devretmek istiyorum.

faruk sönmezoğlu - Evet, tüm katılımcılara selam ve sevgilerimi iletiyorum. İkinci oturumumuzun başlığı demin de arkadaşımızın belirttiği gibi Türkiye'de siyasetin yeniden inşası. Bu konuları buradaki değerli arkadaşlarımız ile beraber birlikte tartışacağız.

Bu toplantımız aslında benim gördüğüm kadarıyla biraz sabahki toplantının devamı gibi; yani adı farklı olmakla beraber aslında Türkiye'de siyasetin yeniden inşası bu anlama geliyor bence. Yani siyaset, rejim, devlet olguları ile ilgili. Belki sabahki konuşmalardan da biraz bağlantı kurmak açısından birkaç konuyu hatırlatmakla başlayacağım.

Evet, bir yeniden inşa süreci özellikle Cumhuriyetin 100'üncü yılından 200'üncü yılına geçilirken karşımızda duruyor. Tabii bir seçim olacağı için burada sonucun nasıl ortaya çıkacağı henüz belli değil. Yani bu yeniden inşa arzusunu taşıyan bir siyasal iktidar mı oluşacak? Yoksa her şeyin normal olduğunu düşünen bir siyasal iktidar mı oluşacak? Bu henüz belli değil. Ama tartışmalar genellikle bir rejim sorunu olarak tartışılıyor. Tabii en kolay yöntemi bu ve pratikte ortaya çıkacak olan belki sonuç bununla tanımlanacak. O da şu başkanlık sistemi -biz cumhurbaşkanlığı diyoruz ama- ve parlamenter sistem tercihleri; yani bu yeniden inşa sözcüklerinin arasında geçen aslında bu karşılaştırma.

faruk sönmezoğlu

Meseleyi sadece başkanlık sistemi ile parlamenter sistem ikileminde almak bir bakıma zorunludur ama yeterli değildir.

Aslında sadece bu düzeyde bakmak belki biraz eksik kalır. Yani iktidarlar da genellikle kim olursa olsun meseleyi bu ikilem içinde ele alıyorlar. Oysa, yani bazı parlamenter sistemlerde de çok otoriter başbakanlar çıkabilir veya bazı başkanlık sistemleri de oldukça dengeli şekilde yürüyebilir. Yani bizim esas olarak gerek siyaset gerek iktisat açısından, değer olarak öne çıkaracaklarımızın neler olduğunu saptamamız önemli bence. Yoksa mesela kuvvetler ayrılığı açısından, sabahki gibi rejim açısından bakıldığı zaman biz burada kuvvetler ayrılığı eksikliği var diyoruz. Oysa mesela

Amerika Birleşik Devletleri'nin siyasal sisteminde kuvvetler ayrılığı birçok Avrupa ülkesinden daha ileridir. Yani İngiltere'de yasama ile yürütme daha iç içe geçmiştir, Amerika Birleşik Devletleri'nde 3 iktidar erkinin tam anlamıyla ayrışması vardır. İyi işleyip işlemediği ayrı bir konudur. Meseleyi sadece başkanlık sistemi ile parlamenter sistem ikileminde almak bir bakıma zorunludur ama yeterli değildir.

Arkadaşlarıma sözü vermeden önce şöyle bitirmek isterim. Yani burada mesela siyaset açısından bir örnek vereyim: Seçim sistemi nasıl olmalı gibi konuları öne çıkartarak, oradan siyasetin yeniden inşasının yapılacağına gitmek gerekir. Tabii sadece bu değil ama mesela seçim sistemini kurarken temsilde adalet ucu mu sizin için önemli, yoksa karar almada etkinlik mi? Bu yelpazenin üzerinde nerede duracaksınız? Bunun önceden tartışılıp, sonradan parlamenter sistem veya başkanlık sistemi -hangisi olursa olsun- bu nerede durulduğunun saptaması üzerinden yasal ve uygulama

düzenlemelerinin kurgulanması önemli. Yoksa tekrar ediyorum, bir sürü parlamenter sistem bayağı otoriter başbakanlar üretebiliyor. Amerikan siyasal sisteminde çok olumsuz örnekleri de olmakla beraber, başkanlık sistemi uygulamasında kuvvetler ayrılığı açısından dünyada en ileri sistemlerden biri olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü birçok ülkede, mesela İngiltere’de tamam yargı kuvvetler ayrılığı açısından açık ama farklı; yasama ile yürütme iç içe. Amerika’da böyle değil. Başkan, yürütme çok ciddi bir yasama denetimi altında; dışta tam bağımsız bir mahkeme sistemi var. Yani tam bir güçler ayrılığı... Yani bu konular üzerinden tartışmakta yarar var demek istiyorum. Sadece parlamenter sistem- başkanlık sistemi ikileminin içine hapsolmemak gerekir. Farz edelim ki yine şu andaki sistem gibi bir sistem yürüteceğiz. Orada insanların talepleri başkanlık sistemiyse eğer, bunun iyi örneklerinin de olduğu gibi bir hiç olmazsa başkanlık sistemi olmasını sağlamaya yönelmektir. Yani şu andaki sistem içinde de talep üretilebilecek birçok alan var. Bu anlamda mutlaka "bunlar ancak ve ancak parlamenter sistem içinde yapılabilir" diye düşünmemek gerekir, talepleri ona göre oluşturmak gerekir.

Evet, ben burada keseyim, bir korsan bildiri haline dönüşmesin. Evet, Sayın Gürsan Şenalp, buyurunuz.

m. gürsan şenalp - Çok teşekkür ediyorum öncelikle. Mezunlar Cemiyeti, davetiyle burada konuşma şansı verdiği için kendimi çok şanslı hissediyorum ve büyük onur duyduğumu söylemek ile başlayayım. Son dönemde böyle bir toplantıda bir etkinlik de Türkiye siyasetinin yeniden inşası ile ilgili tabii genel bir başlık olduğu için umuyorum bir bütünsellik içerisinde ve gündemle de bir ilişki kurulabilecek şekilde kurmak istiyorum tartışmamı.

Tabii bu oturumlar organize edilirken bu yaşadığımız son felaket söz konusu değildi. Dolayısıyla rejimin ya da siyasetin yeniden inşası belki de hiç bu kadar büyük bir ihtiyaç ya da acil bir gereklilik olarak hissedilmemişti. Sanıyorum biz siyaseti de fay hatları üzerinde, hem de çok kötü malzemeyle, çok hatalı projelerle dizayn ediyoruz. En büyük trajedilerde bile dediğiniz gibi yan yana gelebilmekte, ifade edebilmekte çok büyük sorunlar yaşıyoruz.

Ben rejimin bu noktaya gelişiyle ilgili olarak kendimce yaptığım çalışmalardan, son dönemde yaptığım çalışmalardan toparlayarak özellikle 2007-2008 süreci ve genelde Türkiye’de otoriterleşmeye dönük hareketi 2013 Gezi süreciyle ilişkilendiriyor genel eğilim. Ben biraz daha 2007-2008 Ergenekon

süreçleriyle ilişkilendirerek anlatıyorum. Şüphesiz ki neoliberalizmin otoriter olmadığı bir perspektif yok. Yani bütün dünya da Türkiye de bu hikâyeyi bu şekilde yaşadı. Genelde bizim gibi Şili'den, Latin Amerika'dan Uzakdoğu'ya pek çok coğrafyada askeri darbeler ekseninde kurulan, bizde Özal süreciyle yerleşiklik kazanan neoliberal pratiklerin dönüşüm programlarının, devlet ve toplum ilişkisinin yeniden dizaynında, halk katılımıyla, halka sorularak demokratik bir şekilde oluşturulması gibi bir şey yok. Özelleştirmelere insanların ya da toplumun rızasıyla girilmedi. Eğitimden sağlığa bugün tartıştığımız pek çok konu, son derece otoriter bir çehrede gelişti. Yalnız otoriterliğin sınırlarını zorlayan süreç bence 2007-2008'de zaten bu ülkenin çok büyük bir kısmının yaşadığı hukuksuzlukları ve kayıpları çok daha ulusal bir düzeyde anlaşılır ya da hissedilir hale getiren Ergenekon ve Balyoz süreçleriydi. Türkiye 2002'de kendi Arap Baharını yaşarken ve onun dalgasına savrulup kapılan pek çok dinamik bu oluşumun içerisinde çok etkin rol aldılar. 2002'den itibaren Türkiye tarihinin, belki de dünya tarihinin, dünya siyasal tarihinin en güçlü tarihsel bloklarından bir tanesi kuruldu sol siyasette. Ben bunu son dönemde yaptığımız çalışmalarda liberal ulusal ve sosyalist sol ekseninde anlamaya çalıştım. Türkiye'nin bu büyük dönüşüme, solun yani örgütlü kurumsal sol siyasetin -şüphesiz ki hepsini tek tek incelemek ve değerlendirmek çok kolay değil ama çok kaba bir taslakla, tasnifle- liberal, ulusal, ulusalcı ve sosyalist sol olarak değerlendirdim.

m. gürsan şenalp

2007 süreci, özellikle liberal kanatta Adalet ve Kalkınma Partisi'nin temsil ettiği değerleri kendi liberal devlet ve siyaset anlayışlarına referansla, özgürleştirici ve yerleşik nizamın Beyaz Türkler ya da ayrıcalıklı birtakım sınıfsal dinamiklerin ötesinde çevrenin merkeze uzanması olarak okuduklarını gördük ve bu anlamda devlet sınıfı ya da bürokratik oligarşinin -ne dersiniz ona- geriletilmesi yönünde birtakım adımlar olarak gördükleri için desteklediler.

2007 süreci, özellikle liberal kanatta Adalet ve Kalkınma Partisi'nin temsil ettiği değerleri kendi liberal devlet ve siyaset anlayışlarına referansla, özgürleştirici ve yerleşik nizamın Beyaz Türkler ya da ayrıcalıklı birtakım sınıfsal dinamiklerin ötesinde çevrenin merkeze uzanması olarak okuduklarını gördük ve bu anlamda devlet sınıfı ya da bürokratik oligarşinin -ne dersiniz ona- geriletilmesi yönünde birtakım adımlar olarak gördükleri için desteklediler. Elbette siyasal İslamcı kökenlerinin farkındaydı bu liberal entelijansiya ise Türkiye'nin. Belki sayısal olarak çok kuvvetli değildi ama hegemonik oldukları söylenebilir. Ergenekon sürecinin hegemonik inşasında ya da hegemonya söyleminin oluşumunda İslamcılar kadar bu liberal demokrat kesimin de dergileriyle, gazeteleriyle, medya olanaklarıyla çok büyük destek olduklarını gördük. Sonucu söylemeye gerek yok, büyük bir trajedi. Son baktığımızda işte Taraf Gazetesi

kapatıldı, onun editörü bu sürece destek veren Ahmet Altan yıllarca hapisyanede hukuksuzca cezalandırıldı. Bu gazetede aslında çok önemli tartışmalar yürüdü, onlara erişilemiyor şu anda; yani Taraf Gazetesine ulaşamıyorsunuz.

İttifak ettiği ve demokrasi beklediği bütün güçlerin bir tanesi darbe yapmaya kalkıştı cemaat, diğeri parlamenter sistemi lağvetti ve bugün ne idüğü belirsiz bir başkanlık sistemi denilen

sürecin içerisine bizi attı. Dolayısıyla bu devlet içi büyük hesaplaşmada taraf tutan, taraf olan solun hem de çok önemli unsurlarını barındıran -entelektüel olarak tabii- çok büyük bir trajediye de imza atmış olduğunu görüyoruz. Kimisi özeleştirisini verdi, kimisi hâlâ o noktada duruyor.

Ulusalçılık da aslında benzer bir şey yaptı. Ulusalçı sol da bakıldığında bu sürece savunu pozisyonunda aslında devlet üzerinde verilen bu egemenler arası çatışmanın taraftarı oldu. Tartışmasız hukuki ihlallerin ve çok büyük trajedilerin yaşandığı bu süreçte, kendisini bu sürecin savcısı, avukatı olarak ilan etti. Pek çok sol unsur bu anlamda bir pozisyon aldı. Tabii onların belli perspektifleri de vardı. Mesela bu ulusalçı hikâye Türkiye’de çok yenidir. Kemalizm’in aslında pek çok yorumu bu anlamda sola, Kemalizm’e ya da ulusalçılığın çeşitli versiyonlarına yol açıyor. 1960’lı yıllarda sosyalistlerin belirli bir kısmı, belirli bir mesafe olmakla birlikte Kemalizm ile ilişkili, aslında o ilişki her zaman var. Kadroyla başlayan, Yön Dergisi ile devam eden süreç. 1990’larda Atilla İlhan, Ulusal Dergisi ve ben de bir parçasıydım o sürecin. 2000 yıllarda işçi sınıfı, İşçi Partisi, Doğu Perinçek’çilerin içerisine girdiği, Avrasyacılık düşüncesini çok merkezine alan Galiyevizm, Kemalizm, bir tür devrimci Türkçü diyalogu türü argümanlar geliştiren; aslında bir tür batıya karşı, anti batıcı, anti İslamcı, Kürt hareketi karşısında ulusal birlikçi bir çizgi söz konusuydu. Bu çizgi de özellikle 90’lı yıllarda Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla birlikte bir Avrasya jeopolitiğinde kendisine pozisyon arayan bir devlet aklının aslında o dönemki çıkarlarının sözcüsü oldular. Ergenekon sürecine gelindiğinde, o bağlantının aslında çok kuvvetli ve canlı bir şekilde ulusalçılık tarafından da savrulduğunu gördük.

m. gürsan şenalp

Kemalizm'in aslında pek çok yorumu bu anlamda sola, Kemalizm'e ya da ulusalçılığın çeşitli versiyonlarına yol açıyor.

Türkiye'deki son siyasal depremlerin, Ergenekon süreciyle başlayan depremlerin, sosyal, sınıfsal ve uluslararası ekonomi politik boyutları çok tartışılmadı. Bize özgü zannettik, kendi içimizde bir iktidar mücadelesi sandık.

Bu iki unsur, yani liberal ve ulusalçılık farklı gerekçelerle, farklı önceliklerle bu devlet içi kendilerini aslında sol veya sosyalizm adına çok ilgilendirmedeği halde bir parçası oldular. Bunun sebepleri konuşulabilir, tartışılabilir. 1960’lı 70’li yıllardaki tartışmalara referansla bürokrasiye solun, sosyalistlerin yüklediği anlamlar üzerinden, işte Asya tipi toplum ve Asya tipi gelişim tartışmalarına, efendime söyleyeyim sosyalizm tartışmalarına, feodalizm tartışmalarına bakıldığında görmek mümkün bunları. Umarım başka mecralarda tartışırız, orada çok fazla kalmak istemiyorum. Sosyalistler daha mesafeli durdular. Sosyalizmin temel partileri, temel siyasal örgütleri o dönem en azından geçmişten de öğrendikleriyle birlikte bir parçası olmamaları gerektiğinin çok bilincindeydiler. Yeterli miydi? Bence bazı unsurları da anlamakta ve açıklamakta güçlük çektiler. Benim düşüncem ya da birlikte çalıştığımız arkadaşların ortak düşüncesi, bu süreç, bu büyük dönüşüm, Türkiye’deki son siyasal depremlerin, Ergenekon süreciyle başlayan depremlerin, sosyal, sınıfsal ve uluslararası ekonomi politik boyutları çok tartışılmadı. Bize özgü zannettik, kendi içimizde bir iktidar

mücadelesi sandık. Çoğumuz böyle tartıştı; işte burjuvazinin çeşitli unsurlarıyla, devlet sınıfının ya da bürokrasinin -neyse o işte elitlerin- iktidarda tutunma ya da iktidarı ele alma savaşı olarak gördük ekseriyetle. TKP'nin o dönemki çalışmalarını hatırlıyorum; yani "Türkiye'ye Ortadoğu'da yeni bir görev mi veriliyor" gibi tartışmalar yapıldı. İşte bir tür Pax Americana açısından acaba Türkiye'de yeni bir orduyu ve Türk Devletini bu anlamda işlevsel bir araca dönüştürecek açılımlar mı var peşinde gibi bir NATO projesi olarak okudular. Ama Avrasya ve NATO çatışması ya da Atlantik içi sosyal güçlerle Avrasyacı dinamikler arasında bir çatışmanın olduğu pek çok mecrada kabul gördü. Liberalde de vardı, Kemalistlerde de vardı, ulusalcılar da vardı, sosyalistler de de vardı bu tespit. Ben bunun önemli olduğunu düşünüyorum. Ama iyi, yetkin bir teorik tartışma zeminine kavuşturulamadığı kanaatindeyim.

Ben bunu kendi kullandığımız kavramla söyleyeyim: Türkiye'deki siyasetin bu noktaya gelişinde o dönem başlayan sürecin, ulus ötesi mücadeleler perspektifiyle anlaşılabilirliği kanaatindeyim. Bunun bizim kendi hikâyemiz olmadığı, kendi siyasal hesaplaşmalarımız olmadığı, bu coğrafyaya özgü şeyler olmadığı anlamına gelmiyor. Ama bir küresel boyutu da var. Ukrayna'dan, Suriye'deki savaşa kadar aslında yürüyen, iki farklı dünya, iki farklı siyasal perspektifin bir tarafta İngilizce konuşan diyelim Locke'çu, Lockeyen liberal batıyla, onun genişlemek isteğiyle, dönüştürmek isteğiyle, hegemonik yayılımıyla ona direnen Atlantikçi diyelim. Orada da bir tür anti batıcılık, bir tür milliyetçilik, milliyetçi bir direnç söz konusu. İşte biraz Rusya'ya yakın bugün Vatan Partisi pratiğinde görebiliyoruz; Aleksandr Dugin'in söylemlerine çok ciddi anlamda sempati duyan bir tür sol akıl da türeyebildi. Dolayısıyla solun bu bahsettiğim aslında hegemonik olan, çok güçlü olan iki unsuru liberal ve ulusal solculuk, Türkiye'nin bu büyük dönüşümünde tarafgir olarak egemenler siyasetinin bir parçası olmayı tercih ettiler. O yüzden de aslını isterseniz bugün ulusal sol diye bir şeyden bahsetmek ya da liberal solculuktan bahsetmek neredeyse imkânsız hale geldi. Çıkamadılar o süreçten. Zaten deprem süreci de bize bir kere daha gösterdi ki, sosyalistlerin pek çok örgütü, partisi, aralarındaki farklılıklardan bağımsız olarak... Ben alanda bulunmadım ama görebildiğim oydu. Zaten bugün aramızda bulunamayan TİP yöneticisi hocamızın, arkadaşımızın olduğu, HDP'nin yaşadığı sıkıntıları, alanda TKP'lilerin gösterdiği direnişi, cem evlerinin koyduğu direnci, dayanışma görüntüsünü gördüğümüz zaman, bu anlamda o doğru perspektifin giderek kanıksandığını ve dayanışmacı bir şeye doğru geldiğini görüyoruz.

Dolayısıyla tekrar etmek gerekirse, ben bu Türkiye'nin siyasetinin yeni inşasından, bu Gramsci'nin İtalya pratiğiyle ilgili o çok bilinen şeyine referansla konuşayım. İtalya'da bugün iki tane cezalandırıcı ve baskıcı mekanizma var: Biri burjuva devleti, diğeri faşizm. Yönetici sınıflar, basit bir fayda zarar hesabıyla bu iki mekanizmayı her an birleştirebilir. Böyle yapmasında fayda var. Türkiye çok uzun bir süredir bu referans verdiğim süreçlerde bu iki mekanizmayı giderek birbirine yaklaştırdığı bir siyasal deneyim yaşıyor. Herhalde formel tanımıyla, siyaset bilimi literatüründeki tanımıyla faşizmin bir sandık uzağında. Yani o da kazanacağını düşündüğü müddetçe koyduğu sandık; her an tekmelemeye, önünden kaçırmaya hazır olduğu sandık dışında bir faşist dönüşümün içerisindeyiz.

Bu dönüşme, bugüne kadar destek olan güler yüzlü neoliberalizmin projeleriyle, işte "2007'ye kadar iyiydi de sonra cozuttu" ve benzeri türü perspektifler ile bir cevap vermenin çok mümkün olmadığını, çok daha köklü ve 21'inci yüzyıl faşizminin -bu sadece Türkiye'de yaşanmıyor bu arada... Latin Amerika'da Latin Amerikalılar depremi earthquake diye tartışıyor mesela, yani bir sınıfsal boyutuyla tartışıyorlar. Bu sadece bir ulusal vaka değil, bir ulus devlet vakası değil. Bunun arkasındaki sosyal dinamikleri sadece bizden ibaret değiliz. Burada bize yardıma koşan, bizler için

m. gürsan şenalp

Türkiye siyasetini, sınıf dinamiklerini Türkiye merkezci, devlet merkezci, ulus perspektifli -şüphesiz ki oradan öğreneceğimiz şeyler ama- kısıtlamamız gerektiği kanaatindeyim.

gerçekten üzülen ve ellerinden geleni yapmaya çalışan insanlar aslında bu toplumu, toplumları yeniden inşa edecek süreçler. Biz ve onlar üzerinden tartışmayı çok sakıncalı buluyorum. Türkiye siyasetini, sınıf dinamiklerini Türkiye merkezci, devlet merkezci, ulus perspektifli -şüphesiz ki oradan öğreneceğimiz şeyler ama- kısıtlamamız gerektiği kanaatindeyim. Gerçek anlamda bir ulus ötesi perspektife kavuşturulması gerekiyor siyasal tahlillerin. Bunu yapanlar var elbette ama biraz daha cesaretli ve tabii akademik bilgi üretimi meşakkatli bir süreç. Öyle kolay kabul ettiremiyorsunuz teorilerinizi, tezlerinizi; orada da belli antidemokratik ya da şeffaf olmayan süreçler olabiliyor. Dolayısıyla akademisyenler ya da akademik politik tahliller yapanlar da kendilerini daha egemen paradigmalara ile sınırlama ihtiyacı duyuyor olabilirler. Ama bence biraz daha perspektifi geniş tutmanın, bu büyük dönüşümü sadece Türkiye üzerinden okumanın önemini anlamak durumunda olduğumuzu zannediyorum. Ve böyle yapan da aslında çok sayıda insan olduğu, çok sayıda bilim insanı ve sosyal bilimci olduğu kanaatindeyim.

Şimdilik burada keseyim ben sözlerimi hocam, çok teşekkür ediyorum.

faruk sönmezoğlu - Evet, ikinci konuşmacımız Profesör Doktor Levent Ürer. Buradaki sırayla çağırıyorum.

levent ürer- Evet hocam çok teşekkür ederim. Tabii bir yandan aklımız çok karışık, deprem yaşadık. Yapı, inşa, kavramlara da baktığımızda yeniden inşası filan denildiğinde benim en büyük sıkıntım kavramları bir türlü kafamda oturtamıyorum. Yani bir inşa kavramı ya da işte dönüşüm kavramı ifade edildiğinde, mesela kentsel dönüşüm diyoruz; regeneration mu, transformation mu belli değil. Yani yenileme mi, yoksa dönüşümden ne kastediliyor; bunlar anlaşılır değil. Tıpkı siyasetin inşası gibi.

Ben izin verirseniz çok böyle siyasi tarihten başlayarak ifade etmek istiyorum. Aslında benim belki ama insanlığın akli karışık. 1789'da Fransız İhtilali'ni ben hep şöyle anlatıyorum: Fotoğrafın bir karesi gibi düşünün. O gün orada yapılan şey şu: Sizi yönetenleri ortadan kaldırdınız. Şimdi soruyu şöyle anlıyorsunuz. Şimdi nasıl yöneteceğiz? Şimdi nasıl yöneteceğimizin karşılığında işte Eski Yunan'a bakıp, Roma'ya bakıp; oradan çoğunluğun söylediğine doğru diyelim, sonra bugün popülizm kavramı ve siyasetin inşası dediğiniz süreçleri bu çoğunluk söylemleriyle inşa edelim. Yani düşünün, Birinci Dünya Savaşı'na giden yüzyılda

insanlığa diyorsunuz ki, "kim sayıca nerede çoğunluktaysa ona ben devlet olma hakkı vereceğim" diyorsunuz ve tabii ortaya katliamlar çıkıyor.

Birinci Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde Avrupa'da milliyetçilikleri düşünün. İnsanlığa söylediğiniz şey, devlet olmak istiyorsan çoğunluğu bul. Çoğunluğu bulmanın iki tane yöntemi var ya ötekini keseceksin ya öleceksin. Doğal olarak birincisi, siyaseten kafamız karışık insanlık olarak. Türkiye'ye has bir şey konuşmuyorum. Mesela Trump iktidara geldiğinde evde oturuyoruz, televizyon seyrediyoruz. Oğlum o zaman 9 yaşında, şunu söyledi bana: "Baba, Amerikalılar bizi anlayacak artık" dedi. Yani böyle

birden kültürel anlamda düşük birisi iktidarda, şimdi bizim ne demek istediğimizi anlayacaklar dedi. Ve düşündüm, arkama yaslandım; evet, son 20 senedir ben kendimi anlatamıyorum ya da ben anlayamıyorum. Yapı diyoruz, değişim diyoruz, siyaseten katılım diyoruz ya da bütün kavramları ele aldığımızda diyelim ki ne yapıyoruz? Yapı çökük, yeni yapı inşa ederken bir mutasyon mu yaratıyoruz? Doğal olarak ben ister istemez benim hocalarıma dönme ihtiyacı hissettim.

İktisat Fakültesinde ben eğitime başladığımda Ömer Lütfü Barkan toprak meselesi diye zorla bize anlatırdı. Osmanlı'da toprak sistemi... Bir gün asistanım yanıma geldi -şimdi Profesör Kaan- "Hocam ya, ben Almanya'da eğitim aldım. Almanya'da bize toprak sistemi, Alman toprak sistemi diye bir şey anlatılmıyordu ki" dedi. Dedim, oğlum feodalizm diye bir şey anlatılıyor muydu? Tabii öyle ders vardı dedi. Birden ayıldı, "ay pardon" dedi, gitti.

O zaman benim sorum şu oldu: Niye bu insanlar oturuyor, toprağı kurcalıyor? Şimdi aslında kabaca bakarsak, kreasyon, kreatif, yaratmak dediğiniz noktada biz sadece köylü toplumuz, hâlâ toprakla uğraşıyoruz. Yapı, inşa filan hep sevdiğimiz şeyler. Üretmek dediğimiz noktaya geçeceğiz. Yani yaratıcılık, bizde yaratan bir tek kadın, onu da kesiyoruz. Çünkü yaratıcılığa tahammülümüz yok, yoktan var etmeye tahammülünüz yok. Eşim bir gün oturduğu tıp fakültesinde: "Ya Levent, 5 profesör oturduk. Dekan demiş ki yaratıcı bir şey bulun. Biz yaratamıyoruz" dedi. Dedim çünkü yaratanınız var dedim. Çıktım içeriye gitti, peşimden geldi. "Sen ne anlatmak istiyorsun?" Çok basit; 1789'da Fransa'da sokağa çıkan insanların önce inancı yok. Bu kadar insan ölüyor ve biz diyoruz ki Allah'a havale ediyoruz. Laiklik ve sekülerizm dediğiniz şey, bizim vicdanlara hapsedilen şöyledir, böyledir... Bunların hepsinin arka planı var. Avrupa'da insanların bir şeye ulaşması ya da pozitivizmin taçlanması, her şeyi akılla açıklama

gayretleri ve ister istemez bizim her şeyi gönülle açıklama gayretimiz arasında çelişkilerimiz var. Doğal olarak bir kere kavramların İngilizcesine bakıp da Türkçe motivasyonlar ile bunları inşa etmenin bir anlamı yok. Divan-ı inşa diye Anadolu Selçuklu'da bir kavram var. Ne yapıyor? Divan-ı inşa Turani tarafından yürütülüyor. Turani adı verilen kişi her türlü iç ve dış yazışmaları yapan kişi. Yani yapı kavramını ele aldığımızda, bizde bunun karşılıklarına baktığımızda bile bazı şeyler oturmuyor. Örneğin Ermeni meselesi tartışması başladığında Avrupa bize dönüyor, diyor ki: Ya özür dileyin, ne var ki? Ya bunu Hristiyan felsefesinde karşılığı var. Gidersin kiliseye, af dilersin rahibe, ifade edersin ve arınırsın. Müslümanlıkta böyle bir arınma yok. Doğal olarak karşılığı olmayan kavramlarla konuşmamız bence körler ve sağırklar diyalogunu getiriyor. Milliyetçilik üzerine çalışırken Renaud ya da Anthony Smith -heyecanıma verin, karıştırabilirim- ama öncesinde Milli Kimlik ya da Uluslar ve Ulusçuluk adlı iki kitaptan aktarıyorum. "Türkiye'ye geldim 1960'larda" diyor. "Herkes oturmuş böyle elit kısım, ya bu İslamcılar iktidara gelirse bizi keser diye tartışıyorlar" diyor. "Ya bunların hepsi Müslüman değil mi" diye soruyor. "Sonra bir yerde Köy Enstitülerinden olduğunu düşündüğüm bir beyefendi bana harıl harıl anlattı. Biz dedi köylüye şu kadar hizmet ettik ama onların hepsi evine gidip namazlarını kıldılar ve camiye koştular" diyor ve şöyle ifade ediyor. "Bilmezler mi Anadolu pagan kültür üzerine inşa edilmiştir." Çok büyük bir tespit. Bu, şu demek aslında. Ekliyor, diyor ki: "Anadolu'yu Roma ihya edemedi, düzenleyemedi, Bizans düzenleyemedi, Osmanlı düzenleyemedi." Bugünkü siyasal iktidar da düzenleyemedi. Kafanızdaki kültürel yaklaşımlar ve siyasal formatlar, toplumun formatları ile adapte edilmedi, edilmiyor, karşılığı yok. Karşılığı olmadığı için, karşılığını bulduğu her şeye insanlık sarılıyor. Oturuyoruz, popülizm kavramını tartışıyoruz... İşte "hocam, bence Biden popülist değil, Trump çok popülistti." Ya insaf! Siz çoğunluğun iktidar olduğu söylediğiniz bir toplumda, akademisyeni bile popülistme ittiğiniz bir toplumda, yani Levent Ürer'in kalitesini belirleyen şey ne? Impact factor. Ne impact factor? Bana yapılan atıflar. Kim atıf yapacak bana? İşte popülizm.

Levent Ürer

Kafanızdaki kültürel yaklaşımlar ve siyasal formatlar, toplumun formatları ile adapte edilmedi, edilmiyor, karşılığı yok.

Peki, doğru ne? Aslında baştan beri tartışamadığımız ve korktuğumuz en önemli şey bu. Ben ilk derste öğrencime şunu söylüyorum: Doğru nedir? İki nokta arasındaki en kısa çizgi dışında bana bir tanım verin. Evet, kabaca doğru çoğunluğun söylediği diye söylüyoruz ve ne yazık ki bizim toplumumuzda genellikle gerçek ya da realiteye yakın konuşabilen insanlar 60 yaşın üstündekiler oluyor. Yani onlar da herhalde Tanrı'ya yaklaştığı için daha korkmadan konuşuyorlar. En son Aziz Nesin böyle bir laf etti. Doğal olarak aslında bizim toplumsal dönüşüm ya da değişim gibi kavramlar, siyasetin değişimi dediğimiz kavramlardan bahsediyoruz ama ben bu kafayla ve bu yapıyla hiçbir şeyin değişeceğine çok inanmıyorum. Sadece aktörler ve roller değişecek ve göreceksiniz ben hep muhalif kalacağım. Çünkü hayata muhalif bakabilen bir insanım. Akademi dediğin şey zaten muhalif durabilen yerdir.

Şimdi izin verirsiniz biraz evvel başladığımız kavramlar üzerindeki tartışmalar; evet, siyasetin inşası dedik ve yeniden inşası dedik. Ben Karadenizli birisi olarak şeyi hatırlarım hep: Bafra

Seyahat, As Bafra Seyahat, Yeni Seyahat, Yeni Bafra Seyahat gibi tanımlamalar vardır. Yeni koyduğumuz zaman deriz ki, rekabetin üstünde bir şey. Doğal olarak aslında bir şeye yeni demek, benim hocalarımın sevdiği bir şey değildi. Bize İktisat Fakültesinde toprak sistemi çalışılırken, "ne arıyor bu insanlar" dediğimizde, tıpkı batıdaki gibi itiraz edebilecek insan tipini aradıklarını yıllar sonra anladım. Ne demek aslında? Burjuvazi ortaya çıkıp da "hey kral, ben sana neden itaat etmeliyim ki" diyebilme cesaretini nasıl buldu? Realist paradigmadan bakarsanız bunun aslında söylediği bugüne kadar dünya da ve tarihte itiraz edebilenler ekonomik, sosyal ve kültürel olarak güçlü olanlar olabilir. O yüzden batı kadınlara 1940'ta seçme seçilme hakkını verirken, İsviçre 1970'te verirken, biz şöyle övünüyoruz: Mustafa Kemal verdi 1936'da. Bakın, onların vermemesinin bir realitesi var. Çünkü hak verilmez, alınır, bir mücadele sürecidir. Doğal olarak burada onların anladığı şey, kadının ekonomik yaşama dâhil olmasıyla özgürleşmesi ya da her birimizin özgürleşmesi arasında bir ilişki var. Doğal olarak özgür irade ve karar verebilmek için *enlightenment* dediğimiz aydınlanma fikrine ihtiyacımız var. Enlightenment dediğiniz aydınlanma fikri de çok basit, yüzlerce senedir uğraştığımız dünyevi ve uhrevi ilişkileri ayırıştırmak. Bana öğrenci geliyor, diyor ki: Hocam laiklik dinsizlik mi? Hayır, alakası yok. Laiklik, batıda dini yeniden restore etme biçimidir. Unutmamak lazım, batı laiklikle bugünkü Papa'nın arkasında milyonlar koşuyor. Şunu fark ettiler, tartışsak dinle bir yere gidemiyoruz; dünyevi ilişkilerle uhrevi ilişkileri ayırıştırmamız lazım. Biz hâlâ bunu yapamıyoruz. Yapamadığımız için de aslında aydınlanmaya bir kere ihtiyacımız var. Ama bu kadar karanlığın olduğu bir ülkede nasıl aydınlanırsınız sorusunu 50 yaşındayken yeşil kart başvurusu yaptığımda ben ilk defa sorguladım. Şunu düşündüm: 50 yaşındayım, emekli olmam lazım. Ben Amerika'dan Green Card pasaportu istiyorum, yani ona başvuruyorum kuraya. Bu sizce sağlıklı bir şey mi? Biraz evvel bir cemiyetten bir tanıdığım acaba Bulgaristan'a ne yapabiliriz diye bakıyoruz. Hangi milli kültürel kimlikten bahsedeceğiz? Buradaki sıkıntı - üniversite bazında bile konuşuyoruz- bütün hocaların kaçmayı düşündüğü bir yerde sizin orada durmanız çarpıklık değil mi? Elbette o da çarpıklık. O yüzden önce bir kere kavramları oturtmamız gerektiğini düşünüyorum.

İnşa dediğinizde, elbette bir şeyleri yıkalım ama şu vurguyu yapmak istedim. Dedim ki, modern toplumda önce köylü kafasından... Aşağılamak için konuşmuyorum. Çünkü düşünün, kırdaki yaşayan adamın bir tek zenginlik mefhumu vardır, o da topraktır. Üretim onun gözünde bir tek topraktır ve biz kendimizi düşünelim; hâlâ baktığımız yer toprak. Kâr, kârlılık vesaire gibi kavramları tartışmıyoruz. Çünkü bazı şeylerin bizde karşılığı yok. Bazen soruyorum öğrencime, diyorum ki: "Şu suyu ben kaçta yaparsam, imal edersem ve kaçta satarsam arada elde ettiğim şey rasyonel, her katta kabul edilir bir kavram" dediğimde, tartışıyoruz ve sonuçta diyoruz ki: Hocam, Tanrı katı belirsiz. Evet, aslında Protestanlığın ortaya çıkması tam da bu noktada. Bunun cevabını insanlık veremedi. Ticaretten elde edilenin karşılığının ne olduğu hâlâ konuşulmayan bir kavram. O yüzden Marksizm artı değer ve sömürü ilişkisinden bahsettiğinde konuşmadığımız bir realite bu. Özgürlükleri tartışıyoruz, çünkü benim Mustafa Kemal'den anladığınız şey nedir dediğinizde, en son orada izninizle bitirmek isterim.

Mustafa Kemal, batı aydınlanmasını yaşayan bir insan. Batıda aydınlanmada iki kavram vardır, hatta bir de üç diyelim: Özgürlük, eşitlik ve kardeşlik. Yeri geldiğinde ulus fikri üzerinde herkes özgürlük, eşitlik ve milliyetçilik sloganında bu üçünde birleşirdi ve batıdan gelen aydınların üç jargonu çok önemliydi: Özgürlük, eşitlik ve kardeşlik. Ama 1960'larda aynı dönemde Amerika Birleşik Devletleri'ne giden aydınlar, geri geldiklerinde kafalarında bir tek enlightenment kavramı olarak özgürlük vardı. Biz yıllardır eşitliği tartışmıyoruz. Ortadoğu'da kriz yaşandığında, "ya bunlar özgürlük istiyorlar" filan dedik. Hayır, ya bu insanlar eşitlik istiyorsa? Bakın eşitliği hiç konuşmuyoruz, bunu hep sürekli süpürüyoruz.

Levent Ürer

Biz yıllardır eşitliği tartışmıyoruz. Ortadoğu'da kriz yaşandığında, "ya bunlar özgürlük istiyorlar" filan dedik. Hayır, ya bu insanlar eşitlik istiyorsa? Bakın eşitliği hiç konuşmuyoruz, bunu hep sürekli süpürüyoruz.

Bir örnekle bitirmek isterim. 2 şempanzeye kafesin içerisinde birisine üzüm, birisine salatalık uzatıyorlar. İkisi de salatalığı çok seviyor. Birisine sürekli salatalık verip, diğerine sürekli üzüm vermeye başlıyorlar. Salatalık yiyen çok keyifli ama üzüm yiyen ikinciden sonra itiraz etmeye başlıyor, içerden bir taş vermesi lazım. Sonra bu sürekli üzüm uzatan taşı atıyor. Bakın ben şunu söylüyorum: Şempanze bile eşit işe eşit ücret diyor, biz diyemiyoruz. Böyle bir kültürel format içerisinde siyasetin değişimi ve dönüşümünü mü tartışacağız? Hiç inanmıyorum. Çıktığımız andan itibaren hiçbir şey tartışmayacağız. Çünkü demokrasi evde başlar, özgürlük evde başlar. Yönetim bilimini anlatıyoruz derslerde, öğrenciye diyorum ki: Kaçınız sitenizin, apartmanınızın yönetimine talipsiniz? Ya eski asker ya eski subay... Yönetme sanatı. Ama insanlık yönetmenin peşinde değil. Erich Fromm bunu iddia ediyor, diyor ki: "İnsan hiç de özgürlüğünün peşinde değil, aksine sorumluluk almamak için özgürlüklerinden vazgeçiyor, cemaatlere koşuyor" diyor. Şu anda ülkemizin içinde bulunduğu durum bu değil mi? Tönnies diye birisi yıllar önce Cemaat ve Cemiyet diye kitap yazdığında, bunu bir modernleşme kuramı diye yazmıyor muydu? Peki, biz bunları tartışıyor muyuz? Cemaat ve cemiyet arasındaki ilişkiyi konuşuyor muyuz? Son yirmi senedir cemiyet, modern kuramın ve demokrasinin en büyük özelliği diye anlattığımız da toplumları cemaatlere doğru itmenin bir marifetmiş gibi kabul edildiği bir formatta yaşıyoruz. Ve buradan da özgürlükten kaçan toplumlara özgürlük anlatmak isteyeceğiz.

Ben affınıza sığınarak hepimize katıldığınız için çok teşekkür ediyorum, sağ olun.

faruk sönmezoğlu - Levent Ürer arkadaşımıza teşekkür ediyoruz. Evet, son konuşmacımız salona, masaya gizlice gelen Sevinç Doğan. Buyurunuz.

sevinç doğan- Öncelikle çok teşekkür ederim. İlk davet edildiğimde biraz şaşırıdım "İktisatçılar Haftası'nda ben şimdi ne konuşacağım iktisat adına" diye. Çünkü genelde çalışma alanlarım hakikaten hep iktisat dışında oldu. Yani elimden geldiğince Marksist olmaya ve Marksist okumalar yapmaya çalıştım ama analizlerimi aslında iktisat üzerine kurmadım hiçbir zaman. O yüzden şaşırıdım ve bir olanak olarak da gördüm. Gerçekten teşekkür ediyorum. Bugün burada olmak moral de verdi deprem sonrasındaki süreç açısından.

Ben uzun bir süredir siyaset sosyolojisi çalışıyorum ve bugünkü konuşmam da aslında toplumsal alandan yola çıkarak yapacağım bir konuşma. Hocalarımız siyaset perspektifiyle çok güzel açıklamalar yaptılar. Ben biraz daha aşağıdan, işin daha toplumsal tarafından bakarak, toplumsal alandan belki siyaseti ve devleti okuyan bir şey yapmaya çalışacağım.

AKP'yi anlatmak çok zordu bugüne kadar mahalledeki AKP'yi ve orada hep akademik olmaya çalıştım. Çünkü konunun kendisi hem çok tartışmalı, herkesin hem çok fikri var, herkes bir şekilde bir şeyler söylüyor ama yani AKP'nin nasıl bir toplumsal dinamikle, nasıl bir örgütlenmeyle, nasıl bir kurumsal yapıyla; yani Erdoğan'ın karizması ya da seçmenlerin makarnacılığı, aptallığı, cahilliği dışında orada işleyen nasıl bir siyaset mekanizması olduğu, 20 yıldır işleyen bir siyaset mekanizması olduğu, orada bir toplumsal gövde olduğu, sınıfsal çıkarlarıyla, parti habitusuyla, etnik sınırlarıyla, siyaset kültürüyle, mahallelere, teşkilatlara, sokaklara kadar yayılan ve çok ciddi olarak seçim mobilizasyonu üzerinden hareket eden bir yapı olduğunu anlatırken, çok kolay olmadı, zorlandım. Dediğim gibi akademik bir şeyde tutmak meseleyi derdinizi anlatmakta daha faydalı oldu.

Ben bugün izninizle çok akademik bir formatta olmayan bir sunum yapacağım. Çünkü içinde bulunduğumuz siyasal koşullar bence bugün yeterince çok fazla meselenin, çok fazla gündemin iç içe geçtiği ve aynı anda çok fazla şey konuştuğumuz bir süreç. Ben de iki üç başlık altında böyle notlar şeklinde aslında konuşacağım, isterseniz tartışma kısmında belki onları açabiliriz. Depremden 1 ay, 1,5 ay öncesinden buradaki panel, sempozyum belirlenmişti. Ona göre bir akış düşünmüştüm kafamda ama depremden sonra değiştirdim. O yüzden depremi de içine alan, bugün Türkiye siyasetini yeniden düşünürken, siyaset dinamikleri değişirken, deprem gibi bir felaketin yol açtığı olasılıklar ama aynı zamanda açmazlar neler diye de düşünmenin önemli olduğunu, bunu vurgulamak gerekli olduğunu söyleyeceğim.

Şimdi benim gördüğüm, yani en azından takip edebildiğim kadarıyla son 4-5 yıldır en azından -pandemi ile birlikte bu daha da aslında şiddetlendi- ortada ağır bir ekonomik kriz var. Ortada sınıfsal gerilimlerin arttığı, yani açıkça çok daha fazla kesimin emek sömürsüne ciddi anlamda maruz kaldığı bir süreç. Yaşam koşulları çok zor ve bir taraftan da sermaye kesimlerinin sermayelerini artırdığına dair de pek çok şey yazıldı, çizildi işin uzmanları tarafından. Ama buradaki soru hep bir taraftan şey oldu. Marksist bir yerden bakıyorsanız, nesnel koşullar uygunsa ve ekonomik olarak toplumsal kesimin çok geniş bir kesimi

eziliyorsa ve artık iktidar kendi pastasından yeteri kadar o kesimlere veremiyorsa, o zaman artık bir toplumsal muhalefet ve iktidara karşı bir karşı koyuş ve bir aydınlanma beklenmesi gerektiğine dair uzun zamandır tartışılan bir mesele var. Hani sol muhalefet de böyle okuyor, daha ana muhalefet de böyle okuyor diyelim. Ama bu olmadı. O ekonomik çıkmaz, devletin artan şiddeti, iktidarın artan baskısı... Bunun yerine pandemi ile birlikte 2,5-3 yıldır neredeyse çok daha fazla bir izolasyon, çok daha fazla bir siyasal atıllık sürecini yaşadık. Açıkçası -oy oranları da zaten bunu gösteriyor- en son 2019 yerel seçimler, onun öncesindeki 2017 anayasa referandumu aslında iktidarın artık sayısal olarak kaybettiğini çok açık gösteriyordu. Buna, çok daha öncesindeki süreci de dâhil edebilirsiniz; 2016'yı isterseniz dâhil edin. Tekrar Kasım seçimleriyle ve yenilenen bir iktidardı. Ama hadi diyelim onu atlayın... Zaten 3-4 yıldır sayısal olarak iktidarın kazandığı seçimler yoktu. Yani bunda ana muhalefetin çok ciddi rolü var tabii ki. Türkiye'nin sayısallığına uygun, bir o nicele uygun bir siyasal nitel sıçramanın bir türlü olmadığını ve tam tersine o sayısalaya uygun nitel sıçrama olmadığı için sürekli elinde kalan tek araç olan baskıyı ve şiddeti arttıran bir iktidarın yaptıklarına daha fazla maruz kalmaya başladık. Ve aslında içinde bulunduğumuz seçim süreci de biraz böyle bir seçim süreciydi. Muhalefet sesini daha fazla yükseltmeye başlamıştı, artık The Economist gibi dergiler de "yalnız bu Erdoğan'ı da çok şımarttık artık ama yeter, çünkü artık bu seçimleri de alırsa bizi de dinlemeyecek, bizim de çizdiğimiz sınırların dışına çıkacak bir hale gelecek" diyen bir çerçevede. Ama hâlâ tam olarak kimsenin seçim sonuçlarına dair ne olacağını bilmediği bir atmosferdeydik. Yani kimse iktidar kesin alır da diyemiyor, muhalefet kesimi de alır diyemiyor.

Ama bence deprem sonuçları değiştiren, en azından iki tarafa da yani siyasal aktörlere yeni olasılıklar açan bir dinamik getirdi. Bunun önemli olduğunu düşünüyorum. Biliyorsunuz deprem sırasında en çok tartışılan şeylerden bir tanesi -hâlâ da çok tartışılıyor- devlet nerede tartışması. Ben bu tartışmada devletin orada olmadığını düşünenlerden değilim. Devlet oradaydı. Bir güvenlik ve bir sermaye devleti var; orada ve tamtakır bir şekilde işliyor. Devlet nerede sorusunda olmayan devlet, tam da bir sosyal devlet, bir kamu devleti. Neoliberalizm öncesi buna ne dersiniz deyin, sosyalist bir perspektifle kamucu devlet de diyebilirsiniz. Orada olmayan şey bir kamu devleti ve sosyal devletti. Ama zaten devlet yapısının kendisi çok uzun zamandır bir sosyal devlet olmaktan çıktı. O yüzden oradaki krize cevap verebilecek bir formatı yoktu zaten. Bu anlamıyla ortada bir güvenlik ve sermaye devletinin var olduğunu ve bu güvenlik sermaye devletinin pratiklerini daha da arttırarak adım atacağını öngörebiliriz. Çünkü bugüne kadar yapılan şeyler tam da bu bunu gösterdi.

sevinç doğan

Biliyorsunuz deprem sırasında en çok tartışılan şeylerden bir tanesi -hâlâ da çok tartışılıyor- devlet nerede tartışması. Ben bu tartışmada devletin orada olmadığını düşünenlerden değilim. Devlet oradaydı. Bir güvenlik ve bir sermaye devleti var; orada ve tamtakır bir şekilde işliyor. Devlet nerede sorusunda olmayan devlet, tam da bir sosyal devlet, bir kamu devleti.

Bir taraftan biliyorsunuz sivil toplum tartışmaları başladı depremle birlikte. Çünkü depremin ilk gününden itibaren sivil toplumun kendisi -bunu Gramsci’nin kullandığı anlamda kullanıyorum- buna siyasal partileri de dahil edebilirsiniz, belediyeleri de dahil edebilirsiniz, Ahbap gibi daha apolitik kurumları da dahil edebilirsiniz; çok hızlı biçimde orada refleks gösterdiler. Hemşeri derneklerini dahil edebilirsiniz. Fakat hepimizin yaşadığı ve gördüğü, iktidar bunu en başından itibaren engellemeye çalıştı.

Burada konunun uzmanları var, çıkartılan belediye yasalarının belediyeleri yetkisizleştirdiği, gittikçe merkezleştirdiğine dair bir sürü tahlil yapıldı. Sema Erdel ve Nihal İnceoğlu benim bildiğim, en azından 5-6 yıldır zaten bunu yazıyorlar. O yüzden konunun uzmanları zaten bu çıkartılan belediye yasalarıyla yetkileri ellerinden alınan belediyeleri de konuşacaklar, daha geniş anlamda sivil topluma yapılan baskıları da konuşacaklar. Ama önümüzdeki tartışmalardan bir tanesi bu olacak ve bu konuşulacaktı gibi duruyor.

sevinç doğan

AKP, muhalif ya da kendisinden olmayan sivil toplum alanını daraltırken kendi bahçesindeki sivil alanı aslında genişletti.

Ama çok başka bir tartışma tabii ki. AKP, muhalif ya da kendisinden olmayan sivil toplum alanını daraltırken kendi bahçesindeki sivil alanı aslında genişletti. Buna TÜRGEV tartışmalarını katabilirsiniz, İslami vakıf ve dernekleri katabilirsiniz, onun dışında kadın örgütlerini katabilirsiniz. Aslında bir taraftan kendi sivil alanını, yani kendi arka bahçesini, devlet alanındaki gücünü toplumsal alana yaymaya çalışan bir şey yaptı. Bu yüzden ben de faşizmin tartışmalarında faşizm öyle çok tepeden gelen bir şey değil diyorum. Faşizm alttan gelen, altta olanı örgütleyen ve bu anlamıyla bir sivil toplum, sivil ağlara yayılan bir şeydir

tartışmasında ben de o taraftan bakıyorum ve AKP'nin aslında muhalif ve kendisinden olmayan sivil alanı daralttığını düşünüyorum. Yoksa çok uzun bir süre AKP'nin bu kadar iktidarda kalması ve geniş toplumsal kesimlerin bir şekilde desteğini sürdürmesinin başka bir anlamı yok bence.

Burada, Türkiye siyasetini konuşurken ister istemez bence önemli meselelerden bir tanesi, tabii ki ana akım muhalefet. KONDA ile birlikte biz 3-4 yıl önce CHP seçmenleri üzerine ve AKP seçmenleri üzerine çalışmalar yapmıştık. Ben 1'er yıl arayla iki seçmen grubu üzerine bir rapor hazırladım. Oradaki temel meselelerden bir tanesi şuydu: CHP'li seçmen gruplarına baktığımızda, burada sosyal demokratları da ulusalcıları da, daha geniş kesimleri de ve daha - üst-orta yaş gruplarında katarak söylüyorum- yani ulusalcı kesimler dahi CHP'nin muhalefetini yeterli bulmuyordu. Muhalefetten kastettiğim, Adalet Yürüyüşü gibi bir yürüyüş yapıyorsunuz, milyonlarca insan katılıyor, mühürsüz oy tartışmaları oluyor ama siz toplumdaki o öfkeye ve o karşı çıkmaya uygun bir siyaset üretmiyorsunuz ya da üretmek istemiyorsunuz. Bence buradaki en önemli meselelerden bir tanesi; karşısında bir iktidar var, o iktidarın bir lideri var. Bildiği, gördüğü ve tahmin edebildiği bir şey var. Bunu tahmin edemediği bir toplumsal enerjiye ve bir toplumsal muhalefete tercih ediyordu ana muhalefet. Ama ben son zamanlarda yapılan adımları bunu bir nebze kırmaya dönük adımlar olarak görebileceğimizi düşünmekle birlikte, hâlâ yani toplumun gerçekten enerjisine uygun ve potansiyeline uygun bir muhalefet yürütmek istiyor mu ana akım muhalefet? Çok emin değilim. Bunu göreceğiz hep birlikte.

Burada, çok kabaca belki şu söylenebilir. Başörtüsü meselesinde bence iktidarın çizdiği sınırları kırmak önemli. Çünkü iktidar nezdinde bugün %25-%30 bandında bir seçmen kitlesinin AKP'ye her koşulda oy vereceği görülüyor. Şimdi AKP iktidardan düşse de düşme de %25'lik ve 30'luk bir kesim var ve bu kesimi yok sayamazsınız. Eğer "biz çoğunluk olarak iktidara geldik ve bu kesimi yok sayacağız" dersanız, bence yine Türkiye siyasetinde bir sürü sorun çıkmaya devam edecek. Ama bir taraftan da AKP'nin özellikle genç kuşakları çok daha farklı bir siyasal algıya sahipler. Mesela eğitilmiş ya da daha kentli ya da 2010 sonrası diyeceğimiz kuşağın siyaset okuması çok farklı. AKP'ye anne babaları gibi bakmıyorlar, hatta ben 3-4 tane farklı ilahiyatçı ile bile konuştum; AKP'ye oy vermeyeceklerini düşünüyorlar ve AKP'nin siyasetini desteklemiyorlar. Ama bir anlamıyla ana muhalefet de mesela onlara hitap etmiyor. Ortada o yüzden şimdi son rakamları bilmiyorum ama geniş bir belirsizler kitlesi, yani tam olarak ne yapacağını bilmeyen bir kitle var. Türkiye'deki seçim sisteminin ya da parti yapısının, toplumsal gerçekliğin kendisine, toplumsal alandaki değişime, gruplaşmalara, kutuplaşmalara -her ne dersanız deyin- tam olarak örtüşmediği, yani en azından toplumun belli bir kesiminin arada bir yerde kaldığına dair bir gerçeklik var.

Şimdi bunlar nereye evrilecek, hep birlikte göreceğiz. Burada, bir felaket ama aynı zamanda dediğim gibi, yani siyaset açısından baktığımızda bambaşka bir olasılık demek olan deprem gerçekliği var. İki farklı bakış açısı var ve ben bizim bakış açımızdan bakacağım. Depremi yaşayan, hayatlarında bir sürü insanı kaybetmiş, her şeylerini kaybetmiş insanların gözünden süreç bence bambaşka okunuyor. Şu anda bambaşka bir ruh halindeler ama biz en azından o çemberin biraz dışında olan ama oraya katkı sunmaya çalışan, en azından orada olmaya çalışan insanlar olarak bir şeyler söyleyebiliriz.

Yardım seferberliği en başından itibaren bence üzerimizdeki atıllığı attı. Siyasal alandaki o geri çekilme, hareket edememe, dediğim gibi pandeminin üzerimizdeki o ağır kaban yükü bunu bir anda hiç beklemediğimiz şekilde attı. Bence bu depremin

sevinç doğan

Türkiye'deki seçim sisteminin ya da parti yapısının, toplumsal gerçekliğin kendisine, toplumsal alandaki değişime, gruplaşmalara, kutuplaşmalara -her ne dersanız deyin- tam olarak örtüşmediği, yani en azından toplumun belli bir kesiminin arada bir yerde kaldığına dair bir gerçeklik var.

getirdiği seferberlik bu anlamıyla çok önemli. Bunu dediğim gibi çok hızlı biçimde okumak ve iktidarın bunun karşısında gösterdiği tepkiye bakmanın da aslında önemli olduğunu gösteriyor. Rebecca Solnit diye hem feminist hem aktivist hem belki anarşist ve Marksist diyebileceğimiz bir akademisyenin uzun zamandır felaketler üzerine yaptığı çalışmalar var. 1916'da Los Angeles'a bakmış, Meksika depremine bakmış, Amerika'nın belli yerlerinde olan kasırgalara bakmış ve bütün felaketlerden sonra sosyal ve siyasal sistemlerin nasıl değiştiğine dair, insanlar arasındaki dayanışma ve karşılıklı hareket etme biçimlerinin nasıl değiştiğine dair bir sürü şey yazmış. Şimdi burada önemle altını çizdiği şeylerden bir tanesi, umut anlayışının radikal bir belirsizliğe yaslandığını söylüyor. Yani radikal belirsizliği olumsuz anlamda kullanmıyor. Burada bir güç mücadelesi var ve bu güç mücadelesinin sonucunda her şey

olabilir diyor. Yani afetler iktidarların foyalarını ortaya çıkartırlar, bir karşı koyma gücü verirler. Artık korku geride kalmıştır. Çünkü korkunun bir adım ötesine artık adım atılmıştır. Çünkü felaketler sırasında zaten ölümlerle yüzleşilir. Bizim tam gördüğümüz şey buydu ve felaketler aynı zamanda anlamsızlık, güçsüzlük gibi durumları dönüştürme potansiyellerine sahipler. Burada geleceğe dair bir değişim olasılığını barındırırlar. Bence de en önemli şey değişmez gibi görünen olan, bir anda değişebilir hale gelebilir. Yani gördüğünüz gibi televizyonlardan insanlar bir anda iktidara ve onun liderlerine karşı çok öfkeli şeyler söylediler. Açık açık işte "hapse mi atıyorsunuz, gözaltına mı alıyorsunuz, ne yapıyorsunuz yapın" diye bir sürü binlerce insan, mankenler bile "ne yapıyorsunuz yapın, biz buradayız" dediler. O yüzden bence burada bir öznellikten bahsedebiliriz. Yani bir siyasal özne olma haliyle insanların can havliyle çıkıp konuştuğu, görüştüğü, adım attığı -hâlâ en azından İstanbul için söyleyeyim, çok ciddi bir yardım seferberliği var- ama bir sürü insan da bölgelere gittiler ve eminim bundan sonraki süreçte bu devam edecek. Bu anlamıyla içinde bulunduğumuz durum böylesi olumlu olanaklara dönüşebilecek potansiyelleri sahip.

sevinç doğan

Yine dayanışma siyasetinin bence bundan sonra Türkiye siyasetinde en azından alternatif siyaset, muhalif siyaset içinde en önemli dinamiklerden biri olacağını söyleyebiliriz. Çünkü deprem bize ölümlerle çok iç içe olduğumuzu, bedenlerimizin ne kadar kırılabilir olduğunu, her an bütün bu süreçlerin altında kalabileceğimizi ama bizi ayakta tutacak tek şeyin ise yine bizim gibi insanlar ve karşılıklı dayanışma ve karşılıklı bağımlılık olduğunu gösterdi.

Bir diğer senaryo, son 2-3 gündür yazılmaya başladı: Felaketten fayda çıkarma; yani kapitalizmin ve sermayenin aynı zamanda zaten krizlerden ve felaketlerden beslendiği ve zaten bunlarla sürekli dönüşüm sağladığına dair bir okuma. Yani iktidarın “biz 1 yıl içinde orada bir şeyler yapacağız” demesi... Hafriyatlarla ilgili kamu ihalelerinin kimseye açılmadan kendi sermaye gruplarına verilmesi, orada çok hızlı inşaat faaliyetlerine başlanacağına dahi senaryolar var. Yine bir olağanüstü hali bahane edip güvenlik süreçlerini arttırılacağına dair yorumlar var. Ben bunların hepsinin olasılık olduğunu ama hiçbirinin şu anda içinde bulunduğumuz koşullarda net olmadığını düşünürdenim. Dediğim gibi, yani Türkiye’de şu anda önemli olan niceli nitele yansıtacak bir siyasal sıçrama olması ve bir deprem bunun için bir basamak bence de.

İngiliz sınıf Marksistleri var, kültürelci sınıf Marksistleri: "Son 10 yıldır var olan sınıf tartışmalarına dair bize çok Ortodoks yaklaştık ama başka şeyler de var artık, bunlara da bakalım" diyen İngiliz Marksistler bunlar. Beverly Sceaux diye bir isim var, kendisi hem Marksist hem feminist. O mesela sınıf oluşum ve sınıf mücadelelerinin aynı zamanda duygular ve değerler mücadeleleri ve tarihi olduğunu söylüyor. Bu yüzden açığa çıkan öfkenin, açığa çıkan korkunun, hoşnutsuzluğun, kızgınlığın, tam da sınıf mücadelesinin ve siyaset dinamiğinin bir parçası olduğunu bizler de söyleyebiliriz. Bu yüzden öfkenin siyasetini övmekten korkmamak, bunu o nitele dökmek gerektiğini söyleyebiliriz.

Yine dayanışma siyasetinin bence bundan sonra Türkiye siyasetinde en azından alternatif siyaset, muhalif siyaset içinde en önemli dinamiklerden biri olacağını söyleyebiliriz. Çünkü deprem bize ölümle çok iç içe olduğumuzu, bedenlerimizin ne kadar kırılgan olduğunu, her an bütün bu süreçlerin altında kalabileceğimizi ama bizi ayakta tutacak tek şeyin ise yine bizim gibi insanlar ve karşılıklı dayanışma ve karşılıklı bağımlılık olduğunu gösterdi. Bu önemli. Neoliberal değerlerin bu kadar öne çıktığı, güç rekabet, tek başına ayakta kalma, insanın insanın kurdu olduğu, herkesin kendi bacağından asıldığı gibi söylemlerin bu kadar ön plana çıktığı bir atmosferde, bence evrimin kendisi, evrim sürecinin kendisi, genetik kollarımızın kendisi, beyin yapımızın gelişmesinin kendisi su kadar karşılıklı bağımlılığa, acımaya ve şefkate bağlıyken bunları vurgulamanın kendisi önemli geliyor. Tam da bunu siyasetin bir dinamiği haline getirmek bence önemli geliyor, bunları söyleyebilirim.

Buna *care* politikası diyorlar, pandemi de Amerikalı Marksistler bir manifesto yayınlamışlardı, *care* manifestosu, bakım manifestosu diye. Bizim bizden başka kimsemiz yok ve siyaset tam da bunun üstüne oturmalı diye. Biraz onu vurgulamak istedim. Vaktimiz kalırsa açarım. Teşekkür ederim.

faruk sönmezoğlu - Sevinç Doğan arkadaşımıza da teşekkür ediyoruz. Benim arkadaşlarımın, genç arkadaşlarımın özellikle konuşmalarını dinledikten sonra hissettiğim şu:

Eğer bu seçimde bir değişiklik olmazsa iktidar düzeyinde, herhalde iktidarın iktidarını sürdürmesi giderek daha yükselen dirençlerle karşılaşacak. İnsanların duygularını, coşkun eleştiri haklarını kullanma inisiyatifleri giderek artıyor. Eğer şu anda iktidarda olmayan, muhalif durumda olan kadrolar iktidara gelirse, onların da biraz farklı yöntemlerle -bu yeniden inşa denebilir bir anlamda o programlara da- bunları büyük ölçüde önce tartışmalara açarak, kamuda bu çeşitli görüşlerin salınmasıyla, onların dönüşlerini alarak adım atmaları yararlı olacaktır. Çünkü hakikaten uzunca bir süredir eleştiri hakkını rahatlıkla kullanma imkânı elde edemeyen akademisyenler, gazeteciler giderek bu anlamda inisiyatif almaya başladılar. Eğer mesela bu Altılı Masanın etrafındaki kadrolar gelirse, onların bu yeniden inşa açısından daha temel olmaktan çok, birinci oturumda konuşulan kurumsal dönüşümü öne çıkartacaklarını açık. Yalnız bunu yaparken klasik anlamda bir parlamenter sisteme dönüş programının yeterli olmayacağı; bu programın içinde çeşitli siyasi değerlerle ilgili iyi-kötü kavramlarını insanlara bu konuda büyük ölçüde tartıştırmak ele almalarının gerekeceğini bana hatırlattı bu konuşmalar. Yani kim gelirse gelsin, herhalde muhalefetlerle bu toplumda giderek daha fazla karşılaşmaya başlayacak, insanların sesi herhalde daha fazla çıkmaya başlayacak.

Sorular kısmına geçebiliriz. Evet, buyurunuz.

yahya kemal bayar - Adım Yahya Kemal Bayar, gazeteciyim. Sevinç Hanımla Gürsan Beye iki tane kısa sorum olacak. Sevinç Hanım muhalefetin, ana muhalefetin ya da buna benzer Altılı Masa diye ben anladım muhalefet derken potansiyelleri yeteri kadar değerlendirmedeğini söyledi. Ben bu değerlendirilme meselesini bilerek mi değerlendirmiyorlar yoksa bilmeden başka bir hatta mı giriyorlar? Bilmemeleri affedilebilir bir durum mu? Neden değerlendirilmiyorlar?

Bir de toplumda çok aşırı bir şekilde devri sabık beklentisi var. Bu devri sabık beklentisi, -yani muhalefetten bahsediyorum- muhalefet, 20 yıllık iktidarın tahribatlarının hesabının sorulması şeklinde bir devri sabık beklentisi var. Fakat muhalefetin bu konuda da çok sessiz kaldığını görüyoruz. Bu bilinçli bir tercih mi? Muhalefet bu süreci okuyor da yapmıyor mu yoksa anlamıyor mu? Sorum bu.

Gürsan Beye sorum da şu: Sosyalist solla alakalı ikinci yüzyıla dair şey söylerken sosyalist sol hareketin tarihini 1920'lere kadar götürmek mümkün ama ben biraz da 60'tan sonrasını almayı temel kabul ediyorum. Benim bakış açım göre 60'tan sonrasının tarif edilmesi daha mantıklı. Sol sosyalist hareket, Türkiye İşçi Partisi'yle birlikte Behice Boran ve Mehmet Ali Aybar ile birlikte bana göre bugün baktığım zaman Cumhuriyetin ikinci yüzyılının bir başlangıcı gibi. Fakat o TİP hareketinin 68 kuşağı eli ile berhava edilmesi -ben öyle bakıyorum, başkaları öyle bakmayabilir- Türkiye sosyalist hareketinin gelişimini kendilerinin baltaladığını ya da - baltalamak ağır bir cümle olabilir- kendilerinin makas değişikliğinde geleceği olmayan bir sürece doğru yönlendirildiğini... İsim vermek gerekirse, Türkiye sosyalist hareketi demem yeterli. Buna DHKP-C, ... veya buna benzer sosyalist grupların DEV-YOL'dan DEV-SOL'a kadar veya da sosyalist hareketin bütün gruplarına ayrımcı olmadan söylüyorum ben. Kendi geleceklerini bir şekilde berhava ettiklerini düşünüyorum. Siz de böyle düşünüyor musunuz? Teşekkür ederim.

faruk sönmezoğlu - Evet. Sevinç Doğan Siz cevap vermek ister misiniz?

sevinç doğan - Hatırlıyorsanız Gezi sonrasında ilk yerel seçimler ne zaman olmuştu? 30 Mart 2014 yerel seçimlerinde oldu. Şimdi Türkiye sosyalist tarihi açısından ve muhalifler açısından Gezi biliyorsunuz büyük bir kırılma yarattı ve Gezi üzerine neredeyse ayrı bir külliyat oluştu. Şimdi dönüp bakanlar şöyle bir şey söyleyebilir: Gezi gibi bir hareket olmuş ve bir kentsel hareket ve bir çevreci hareket ve sermaye ve betonlaşma ve bir şekilde yoğun bir belediyeçilik

sevinç doğan

Muhalefet sürekli seçimlere odaklandı, sürekli seçimleri ve seçimlerden ne yaparım ne ederim diye; yani siyasetin kendisini sadece seçimlere kilitleyen bir hale büründü, sokaktan çok imtina etti.

eleştirisi, neoliberalizm belediyeçilik eleştirisi; konutlaşma üzerine ciddi bir şey ve oradan ne beklersiniz? Gezi gibi büyük bir toplumsal ayaklanmadan sonra vesaire. Mesela yerel seçimlerde nasıl bir aday ve nasıl bir söylem beklersiniz? Buna uygun, bu toplumsal durumu ve toplumsal muhalefete uygun bir şey beklersiniz. Fakat biliyorsunuz, 2014 yerel seçimlerinde aday Mustafa Sarıgül oldu ve hiç kimse çıkıp bunu doğru düzgün tartışmadı. Bence bu çok büyük kırılmalardan bir tanesiydi. Yani Mustafa Sarıgül'ün belediyeçiliğiyle, yani seküler olması dışında ne fark var? Yani belediyeçilik açısından ne fark var, yönetim biçimi açısından ne fark var? Bugün başka bir İstanbul, başka bir kentleşme, sermaye yararına olmayan bir belediyeçilik mi gösterilecekti mesela? Bu çok büyük bir

kırılma. Bunun bilerek yapılmamış bir şey olduğunu elbette ki ben de düşünüyorum. Muhalefet sürekli seçimlere odaklandı, sürekli seçimleri ve seçimlerden ne yaparım ne ederim diye; yani siyasetin kendisini sadece seçimlere kilitleyen bir hale büründü, sokaktan çok imtina etti.

Dediğim gibi Adalet Yürüyüşü sonrasında mesela çok büyük sivil eylemler beklersiniz. Çünkü 90'lar böyle değildi. Yani 90'ların başındaki SHP belediyeçiliği böyle değildi; grevler oluyordu, Ankara'ya yürüyüşleri oluyordu, bir şekilde başka bir belediyeçilik tartışması yapılıyordu, sosyallik tartışması yapılıyordu vesaire. Onun çok daha gerisinde bir belediyeçilik, sağcılaşan bir siyasal kültür ve bunun izdüşümleri vardı. Buna sadece Mustafa Sarıgül gibi paternalist, piyasacı, eril, kravatlı mafyatik bir belediyeçiliği saymıyorum. Yani Ekmeleddin İhsanoğlu'nu gibi bir ismin de mesela aday gösterebilmesi, Muharrem İnce'nin aday gösterilebilmesi... Bunları şu yüzden sayıyorum: Bu gösterdiğim isimler iktidar karşısında toplumsal dinamizmin, toplumsal hareketliliğin, sokağın kendisini ve taleplerini yansıtmayan isimler ve tercihler oldu ve ana muhalefet bu seçimi beis görmedi. Ama şükür, yani bunlarla ilgili değişme emareleri var. Son yapılan şeyler bunun dışına çıkan, ezberleri bozan, bunun dışına çıkmaya çalışan adımlar. Dediğim gibi bunun ne kadar böyle olduğunu göreceğiz. Tabii başkanlık sistem eleştirisi çok önemli. Onlar da İstanbul için en azından gelecek felaketin çok farkındalar ve var olan belediyeçilik yöntemiyle yürümeyeceğinin çok farkındalar. O yüzden koşulların kendisi - deprem gerçekliği İstanbul'da mesela- onları farklı siyasal adımlar atmaya zorlayacak bence.

m. gürsan şenalp - Çok teşekkür ediyorum. Şüphesiz ki TİP tarihini çalışan, Türkiye'de sosyalist partilerin deneyimlerini çalışan pek çok insan var. Dolayısıyla pek çok farklı görüş var. Dolayısıyla kendi kendini imha eden ya da kendi kendilerini baltalayan gibi bir şey söylemek biraz haksızlık olur. Çünkü o dönemin Türkiye'nin sosyal sınıf dinamiklerine, siyasal iktidarın kompozisyonuna, uluslararası konjonktürün Türkiye ile ya da Türkiye'nin uluslararası sistem ve eklemlenme çabalarına baktığımız zaman, yani sonuçta gencecik insanlar ve halklarının, toplumlarının iyiliği için çalışan, mücadele eden insanların mutlaka hataları da oldu. Ama bugün baktığımız zaman örnek vermek ve son çalışmayla ilgili daha güncel bir örnek vermek açısından konuşuyorum. İkirikli ve farklı pozisyonları da olabiliyor. Mesela Türkiye'de 60'lı yılların tartışmalarına baktığınız zaman, işçi sınıfı hareketinin, proleter hareketin zayıflıkları ve eksiklikleri ortadayken, ittifak arayışı içerisinde oluyorsunuz. Aslında bugün de öyle; bir şekilde bir ittifaklar arayışı içerisine giriyoruz ve mesela devlet içerisindeki zinde güçler ya da ne bileyim bürokrasi içerisindeki kimi unsurlar, topyekûn karşı olunmaması gereken unsurlar olarak biraz sempatiyle bakıldığı doğru. Bunu Murat Belge gibi isimler tabii son dönemdeki o en azından benim ilk kısımda anlattığım süreçte çok sömürdüler için doğrusu. Solu devletle, sol siyaset devletle angaje, birlikte hareket ediyor söylemi çok ciddi tuttu, darbeci suçlamalarında bu adresleri işaret ettiler. Dolayısıyla buradan besleniyor. O dönemin koşullarını anlamak mümkün, neden böyle bir şey olduğunu. Bir gün mesela diğerini suçlarken ya da eleştirirken Behice Boran'ın Aybar'a ya da başka unsurlara yazdığı cevaplara ya da polemiklere baktığımız zaman farklı pozisyonlar alabildiklerini görürüz. Bir gün geliyor "neden dışlıyoruz ki bunları" denebiliyor ya da ""dikkat etmek lazım, mesafeli olmak lazım" gibi kapıları kapatan ifadeler

m. gürsan şenalp

Özünde sosyal tabanla kuramadığımız ilişkiler ya da toplumsal hareketlerle, sınıfla kuramadığı ilişkilerin siyasi grupları veya partileri - keskin yargılarla eleştirmek ya da haksızlık etmek istemiyorum- farklı ve hatalı değerlendirmeler yapmaya ittiği açık.

de var. Hani bunlar tabii siyasetin sıcaklığında bence farklı değerlendirmeler. Özünde sosyal tabanla kuramadığımız ilişkiler ya da toplumsal hareketlerle, sınıfla kuramadığı ilişkilerin siyasi grupları veya partileri -keskin yargılarla eleştirmek ya da haksızlık etmek istemiyorum- farklı ve hatalı değerlendirmeler yapmaya ittiği açık.

Bugün de benzer bir süreci Ergenekon, Balyoz sürecinde onun çok güzel örneklerini gördük. Yani sonuçta kendi ufkunu toplumla dayanışarak, bir toplumsal dinamik harekete geçirerek yapamayacağını düşündüğü için, bürokrasiyle ya da birtakım bürokratik unsurlarla hareket etmek -ordu dahil buna- kendisine mantıklı gelmiş olabilir. Ya da başka bazı unsurlar Avrupa Birliği reformlarını, Türkiye'yi en azından bu vesayet rejimine karşı özgürleştireceğini düşünerek desteklemiş olabilir, zaten böyle anlatıyorlar. Bunları kendi kendini imhadan ziyade, strateji taktik problemlerin bir uzantısı olarak görüyorum. Ben Türkiye'nin 60'lı yıllardaki sosyalist mücadele konusunu o anlamda kendini baltalamaktan ziyade birtakım aksaklıkları hatalarıyla ama çokça bir devlet baskısıyla, uluslararası dinamiklerin etkisiyle hataları da olmuş diyerek cevaplamaya çalışayım size.

faruk sönmezoğlu - Teşekkürler, buyurun.

kadri kanpak - Ben 1982 mezunu Kadri Kanpak. Sorum Sevinç Hanıma: Türkiye'de sistem problemi var, hukuk problemi var. Onlardan öteye güncel hayatta işsizi, asgari ücretliyi, emekliyi ilgilendiren, Türkiye'nin yüzde 50'sini oluşturan yoksulluğu çözmeye yönelik çözüm üreten, çözüm düşünen siyasi kesim var mıdır? Teşekkür ediyorum.

sevinç doğan - Hepimizin bildiği bir cevap aslında. Bugün gerçek anlamıyla bir sosyal politika üreten, anladığımız anlamda burjuva liberal bir devlet de olabilir, onun sınırları içinde dahi olabilir, bu şekilde sosyal politika üreten bir devlet pratiği yok. Siyasal partileri de mesela ben pandemide en azından bekliyordum açıkçası. Pandemi karşısında en azından çıkıp bir ekonomik program, acil bir ekonomik ihtiyaç programı, en azından 1,5-2 yıl hani muhalefet partileri belki bunu yapabilirler. Çünkü unutmayalım, CHP'nin elinde bulunan belediyeler -ben konunun uzmanı değilim ama yani en azından okumalarımın söyleyeyim- İstanbul'da

sevinç doğan

Bugün gerçek anlamıyla bir sosyal politika üreten, anladığımız anlamda burjuva liberal bir devlet de olabilir, onun sınırları içinde dahi olabilir, bu şekilde sosyal politika üreten bir devlet pratiği yok.

yaşıyorum. CHP'nin içinde çok ciddi bir belediye sermayesi var. İstanbul'un kentsel rantı en yüksek belediyeleri CHP'de. Türkiye geneline baktığımızda da yani sayı olarak AKP ile aralarında çok büyük fark yoktu yanılmıyorsam ama CHP'de sermaye var ve bu belediyeciliği, alternatif bir kısmı da olsa belediyeciliği çevirip, başka ekonomik programlar uygulanabilirdi, yerelerde de yapılabilirdi. Evet, iktidar çok ciddi anlamda ellerini kısıtlıyor. Pandeminin başında para toplanmaya çalışıldı, bankalara el konuldu ama yine de başından itibaren, yani son dönemlerdeki bu artan otoriterleşme başlamadan önce de farklı şeyler yapılabilirdi ama göstermediler bunu.

ebru kumru - İsmim Ebru Kumru. Gezi olayları oldu; toplumun çok çeşitli kesimlerinden sivil inisiyatifler bir araya geldiler, harika bir dayanışma örneği gösterdiler. Deprem oluyor, afet oluyor ve aynı şekilde sivil inisiyatifler, dayanışmalar gösteriyorlar. Ama hani sizin biraz evvel söylediğiniz Sevinç Hanım, hani siyasette nicelik niteliğe dönüşmüyor gibi bir ifade kullandınız ve hani daha çok da faturalar kime çıkıyor? Ana muhalefet ya da muhalefete çıkıyor. Çünkü burada yapması gerekeni yapmıyor ya da yapamıyor, yapmak istemiyor gibi yaklaşımları her zaman her gittiğim seminerlerde, söyleşilerde, panellerde duyuyorum. Ama hani benim düşünceme göre burada kişiler kendilerini çok sorumlu hissetmiyorlar. Yani siyasi partiler bu tarafa geldiğiniz zaman, yani işin siyaset tarafı içinde olduğunuzda şunu görüyorsunuz ki, insanların konfor alanının dışına çıkıp da uğraşısı da fazla yok. Sadece o olay patladığında bir dayanışma, bir güzellik gösteriyorlar. Ondan sonra hani "gelin birlikte bir şeyler yapalım dediğimizde" vaktimiz yok, biz zaten gelsek de sistem bizi dışarı atar deyip hani kimsenin de işine gelmiyor aslında. Ama bir beklenti işte. Vardır ya bizim toplumumuzda; gelsin, kurtarsın, o yapsın, bu yapsın... Ama peki niye gelmiyorsunuz dediğimizde, uğraşısı yok aslında kimsenin. İllaki bunu siyasi parti için de söylemiyorum. Yani herkesin siyasetin içinde olması da belki şart değil ama inanın ki daha fazla insanın, çok güzel değerli kafaların olması lazım ya da STK'ların içinde de daha fazla insanın olması lazım. Ama hep böyle kimse kendini sorumlu görmüyor. Önce bir faturayı kendimize kessek. Sorum da şu: Bu neden böyle sizce acaba Sevinç Hanım?

levent ürer - İstanbul Büyükşehir Belediyesi oraya erzak gönderirken kimin parasını gönderiyor? Doğal olarak başkasının parasını herkes aynı kültürel formatta harcıyor. Bir açılım ya da bir dönüşüm dediğinizde, bir şeyin ıslah edilmesi dediğinizde, kültürel format dediğinizde, çarpık ilişkiler içerisinden doğru bir şey çıkmaz. Hepimiz yanlış bir noktadan hareket ederiz. Amerika Birleşik Devletleri'nde bir bütçe var.

Bütçe dışında harcamalar kişiyi götürür. Bizde hesap vermekte kimsenin böyle bir kaygısı yok. Allah'a veriyoruz hesabı. Ben yıllar önce Çetin Özey'in dersine girdiğimde, -devlet üzerine ciddi çalışmalar yapmış- "hocam, eskiden egemen yetkiyi tanrıdan alıyordu ve hesabı tanrıya veriyordu kral; şimdi yetkiyi ulustan alıyor, hesabı tanrıya veriyor. Acaba tanrının yerini ulus mu aldı" dedim. Bir ara verdi. Sonra arada demiş ki Mehmet arkadaşına: "Söyleyeyim buna çıksın" demiş. Şimdi ben o gün dışarı çıktım zaten. Doğal olarak burada bir kere bir egemenliği, yani ben affınıza sığınarak, yani çarpık ilişkiler içerisinde Althusservari

levent ürer

Bir açılım ya da bir dönüşüm dediğinizde, bir şeyin ıslah edilmesi dediğinizde, kültürel format dediğinizde, çarpık ilişkiler içerisinden doğru bir şey çıkmaz.

konusarsak, bir bilim insanı bile mistifikasyonun içerisinde, biz neyi tartışıyoruz? Bu kadar yoğun çarpıklık içerisinde bana şimdi soruyor, diyor ki: Hocam milletvekili olur musun? Olurum diyorum; maaşını kaldırsınlar, ayrıcalıklarını kaldırsınlar. Çünkü ben eğer ülkeye hizmetse böyle ederim, aksi türlü gitmem dedim. Şimdi basit bir site yönetiminde bile huzur hakkı, dün beni arıyorlar "ne olur hocam" Dedim huzura alıyorsunuz, bunu yapmayacaksınız. Benim huzurum kaç lira diye sordum defalarca. Bakın şu anda en kolay başkalarının parasını harcıyoruz ve bana öğrenciler diyorlar ki, derin devletten bahsediyorlar. Bakın diyorum biz toplum olarak devletten daha deriniz, devlet yok ortada. Biz deriniz, her birimizin ilişkileri daha gizli. Yok

şeffaflıktan bahsediyoruz, yalan konuşuyoruz. O yüzden siyaset ve felsefe dediğimizde ya da katılım dediğimizde önce kendimiz bu beyin fırtınasını ya da kendi dönüşümü yapmak zorundayız. Bana Sarıyer Belediyesinden birisi dedi ki: Hocam benim evin önünü su basıyor, ben de rica minnet arıyorum. Alttaki sitedekiler diyor ki, hocam su basıyor. Ben diyorum Allah'ın suyu, ne yapayım ya? Yok basarsa şöyle yaparım. Bir zabıta geldi ceza yazarım dedi. Ben de Sarıyer Belediyesi'ne rica ettim ne yapabilirim? Bir arkadaşım dedi ki, Hocam belediyeden bilmem ne başkan yardımcısı şimdi karşımda, söyleyeyim dedi. Sonra o kişi demiş ki, hoca ne uğraşılıyor, zabıtaya 3-5 kuruş versin ya demiş. Ya bırak o geri zekâlıyı dedim. Şu telefonu al, bana bunu katma, bak ben her dersimde anlatırım onu dedim. Yani bunu en yanlış adama söylüyor dedim. Şimdi doğal olarak bakış açısıyla değişebilmek ve dönüşebilmek ayrı bir şey. Siyaset öyle kolay değil, ben o yüzden affınıza sığındım, hocalarım dedim. Ömer Lütfü Barkan'ların bir derdi vardı. Bakın üniversitenin artık derdi yok. O adamlar toplumsal yapıyı analiz ederlerken dönüşümü sağlayacak insan tipini arıyorlardı; ki burjuvazi, aydın... Ama hâlâ bulamadığımız bir şey. Aydından bir tek anladığımız şey, bir dönem sığınan balina, başka bir şey anlamışlığımız yok. O yüzden böyle genel tartışmak, siyaseti değiştirmek için bile bizim kavramları yeniden ele almamız lazım. O yüzden bunları ifade etmek istedim. Çok teşekkür ediyorum. Sorunuza yanıt olmadı ama...

faruk sönmezoğlu - Başka soru var mı? Pardon, sizi unuttum.

nilgün ongan - Teşekkür ederim. Tam da mesele sosyal politika tartışmasına evirilmişken yoksulluk ve belediyeler üzerinden, bir şey sormak istiyorum. Şimdi demin Sevinç Hanım dedi ki ve çok doğru bir tespitti bence; aslında insanların nerede bu devlet dediği şeyde, sosyal devleti soruyorlar, bulamıyorlar ve nerede bu sosyal devlet diyorlar. Daha sonra AKP'nin o tespitte de kesinlikle katılıyorum, sivil toplumu kısıtlamayıp, sadece kendi alanını genişletip, yani bu toplumda olan ideolojik kutuplaşmayı aynı şekilde sivil toplumda da görüyoruz. Fakat burada bir şeye dikkat çekmek istiyorum. Geldiğimiz yerde dünden beri işte hepimiz izliyoruzdur; AKP evet, sivil toplumları bölüyor, bir kısmının önünü kapatıyor, bir kısmının açık bırakıyor, olanaklarını genişletiyor. Fakat günün sonunda dün biz ne öğrendik? Depremi 72'nci saatinde iki farklı ideolojide iki yardım derneği birbirleri arasında ticaret yapıyorlarmış. Yani geldiğimiz nokta bu. Şimdi Kızılay'ın AHBAP'a çadır satması zaten herhalde hiçbirimizin ifade edemeyeceği bir şey, yani tarif edemeyeceği bir şey. Ama en az onun kadar bence Ahbap çadır satın almak için niye Kızılay'a gidiyor? Yani Ahbap şunu niye düşünmüyor? Kızılay'ın varsa zaten dağıtır.

Ben soruya geleyim. Meseleyi biraz da bu sivil toplum kuruluşlarının ve sivil toplum eksenli - çünkü bunları artık sosyal politika derslerinde biz çok janjanlı laflarla anlatıyoruz refah kayması diye- bir asli unsur haline gelmesinin tasfiye ettiği, ortadan kaldırdığı kamusal mekanizmaları, kamusal hakları, devletin görevi dediğimiz şeyi bu bağlamda biraz da tartışmamız gerekmiyor mu? Hani kapitalizm, sivil toplum ilişkisi gibi. Çok teşekkür ederim.

sevinç doğan - Evet, ben söylediğiniz her şeye katılıyorum. Bu kamusal alan tartışması, sivil alan tartışması burada işlerin nasıl döndüğü; dernekler, vakıflar, odalar... Bunların hepsini tartışmak gerekiyor. Bir taraftan da gerçekten ama benim herkesten gördüğüm bir kesim artık

"tamam, ne yapıyorsunuz yapın, hapis hapis, gözaltıysa gözaltı" ama bir kısım hâlâ devletin sopasından ya da iktidarın sopasından gerçekten ciddi anlamda korkuyor herhalde. Yani öyle görünüyor ama bilmiyorum bu sivil toplum-devlet tartışmasında ne düşünür diğer hocalarımız?

m. gürsan şenalp - Bu son süreç gösterdi ki, aslında depremin ortaya çıktığı andan itibaren yaşananlar reaksiyonu, yani yönetim anlamında devlet reaksiyonu, kurumlarının reaksiyonlarına baktığımız zaman aslında -hukuktaki kavramla söyleyeyim- hayatın olağan akışına aykırı reaksiyonlar. Yani dayanışmayı baltalamaya dönük olarak tabii dünyanın farklı yerlerinde de yaşanan süreçler bunlar. Az önce söylediğim dinamiğin zaten doğal bir sonucu olarak görüyorum. Yani bu hayatın normal akışına aykırı olmakla birlikte, kendi içinde bir rasyonelitesi olan şeyler. Böyle oluyor zaten; faşistleşme süreçlerinde toplumlar benzer dinamikleri yaşıyorlar, dünyanın her yerinde böyle ve büyük ihtimalle de önümüzdeki süreçlerde de bu daha farklı yayılacak. Yani öyle bir dinamik ki, öyle bir yağmacılık ki... Mesela çoğumuz iktisatçıyız burada, aslında ben o tartışmaları da izlemeye çalışıyorum. Bu ticaret kısmı neden bu kadar yadırganıyor ki, zaten iktisadi lâ ahlaki bir şey olarak anlatamadık mı? İşte fırsat... Yani talep var, arz-talep olarak işte neoklasik teorilerin temel hikâyesi yaşanıyor. Yani bu kadar sosyal medyada reaksiyon gösterilmesini anlamakta güçlük çekiyorum. Yani evet, olmasa iyi olurdu ama işte ahlaki değil. Sonuçta bizim teorik referanslarımızda söz konusu ilişki dinamikleri gayet yaygın bir şekilde anlatılıyor. Burada sivil toplum şüphesiz ki çok önemli ve o yüzden zaten tasnif edilmeye çalışılması ve daraltılmaya çalışılması çok önemli. Kendine bağlı ya da işte siyasal, kültürel ya da ekonomik olarak beslediği bir sivil toplum alanına ihtiyaç duyduğu çok açık. Ama onun da bir sivil toplum mahiyeti ciddi anlamda tartışılır bir şey. Sonuçta o önümüzdeki süreçte çok ciddi bir destek tabanı da oluşturuyor bu politikanın götürdüğü yerde. Bunu dengeleyecek tek şey sadece Türkiye için değil, yeryüzünün her yerinde, yani gezegen sathında bir insanlık kriziyle karşı karşıya olduğumuzu düşünerek söylüyorum bunu. Biz tabii çok ağır yaşadık ama sabah unutuldu Haiti'de de yaşandı, salt Müslüman coğrafyalarda olan bir şey değil bu. Yani bu çok sınıfsal bir şey. Yani bu özellikle etrafında yürüyen hikâye, pek çok kesişimselliği içinde barındıran ama özü itibarıyla sınıfsal niteliği çok açık olan bir hikâyeye karşı, mücadeleye karşı, bir yıkıma karşı sınıfsal reflekslerle ve perspektifle direnebileceğini, dolayısıyla bu yönde mobilize olunması gerektiğini düşünüyorum.

m. gürsan şenalp

Burada sivil toplum şüphesiz ki çok önemli ve o yüzden zaten tasnif edilmeye çalışılması ve daraltılmaya çalışılması çok önemli.

Bu tabii kolay değil, pek çok sorumluluğu da beraberinde getiriyor. Kendimi de dahil ederek konfor alanımdan çıkmayı gerektiriyor, kürsülerdeki söyleşilerdeki pozisyonunuzu da sıkıntıya sokabilir ama yapılması gerekenin bu olduğunu düşünüyorum. İyi niyetliyiz, iyi insanlar var sabah da dinledik ama bazı kurumsal ve siyasal kısıtlar altında olduklarını hiç unutmamak lazım. Ahbap örneğinde yaşananlar sanıyorum söz konusu kısıtları çok güzel gösterdi. Ben şey tarafında değilim, yani işin iç yapısını tam bilmediğimiz zaman büyük ihtimalle birtakım iş

yapmanın bedelleri var biliyorsunuz. Bir yere bir otopark açtığınızda da veriyorsunuz o rant paylarını, bir iş yapmak istediğiniz zamanda mutlaka görmeniz gereken unsurlar oluyor. Bu koşullarda bir hareket olmuş.

Netice itibariyle kolay bir süreç değil pek çok bileşeni için. Bir de yeni bir toplumu inşa etmek öyle kolay bir süreç değil, farklı bir perspektif koymadan yapamazsınız. Bize 20 yıl önceki program ve politikaları tekrar getireceksiniz, 20 yıl sonra belki çok daha hızlı, aynı sonuçlarla, aynı sorunlarla tekrar tekrar -zaten yaşadığımız hep bu oldu- oradan bir radikal kopuş olması gerektiği kanaatindeyim. Bir şeyleri kapsayarak aşmamız gerektiğini düşünüyorum. Benim tarafımdan bakıldığında gördüğüm bunlar. Teşekkür ediyorum.

faruk sönmezoğlu - Evet, son soruyu alalım.

izzettin önder - Teşekkür ederim. Ben öncelikle bütün konuşmacılara teşekkür ediyorum. Gürsan Şenalp Hocaya soruyorum, bir ufak meseleyi ortaya koymak istiyorum. İktisat evet ahlakla bağlantılı değildir. Hatta okuturken lâahlaki diye okutulur, bu doğrudur. Ama burada bir sürü iktisatçı dostlarım var, bir şeyi hemen hatırlatayım onlara: Bu Adam Smith iktisadı değil sizin söylediğiniz, Adam Smith iktisadına baktığımızda, o meşhur kitabın rent on land, yani arazi rantı faslına bakıp da son chapter'ının conciliation kısmını okuduğumuzda, orada ahlaktan bahseder Smith. Zaten Smith'in kendisi de ahlak profesörü.

Burada bir şeyi koymamız lazım, buna çok değerli bütün konuşmacılarımız belki bir şey daha söyleyebilirler. Şu andaki bizim iktisadımız sermaye iktisadıdır. Yani şu anda biz bir sermaye iktisadı altında ahlaktan yoksullaşıyoruz. Sermaye büyüdükçe gerçekten ahlakı yemeye başlıyor. Çünkü rantlar öyle ortaya çıkıyor. Zaten bu ta Ricardo'dan itibaren başladı. Burada meşhur Ricardo, hatta şu kadarını söyleyeyim: "Rant o kadar anlamsız bir gelirdir ki, hepsinin devletleştirilmesi lazım" diye ifade eder zaten. Ki burada Richardian Text diye koskocaman bir kitabı var bu Ricardo'nun. Onun için ben bütün dinleyicilerden özür dileyerek bu sermaye faktörünü koymamız gerektiğine inanıyorum. Bütün konuşmalarımızda koymamız gerekir. Çünkü bugün bizim iktisat adımız bir sermaye kapitalizmdir. Teşekkür ediyorum.

faruk sönmezoğlu - Evet, galiba yavaş yavaş bu toplantımızın sonuna geldik. Benim hissettiğim, sabahtan benzer bir konudan buraya geldik ve de bu bize 20 yıl en azından düşünce üzerindeki çeşitli sınırlamaların sonucunda, özellikle bu son birkaç ay içinde toplumda bir genel anlamda -sırf bu toplantıyı kastetmiyorum- artık düşünce açıklamakta bir sınır mümkün olduğu kadar tanımama anlayışının yaklaşmakta olduğunu gösteriyor. Bu, iktidarlardan bağımsız olarak, eğer sonuç olarak insanların birbirleriyle anlaşmalar da görüşlerini ortaya koyabilmeleri çerçevesinde olumlu bir gelişme. Bu toplantıda da bunun çeşitli örneklerini gördük. Umarım bundan sonraki gelişmeler, bu imkânın daha da geliştirilmesine imkân verecek yönde olur.

Hepinize, özellikle de Figen Hocamıza, bugünün kendisine adanmış olan değerli meslektaşım Figen Altuğ'a katılımları için teşekkür ediyoruz. Toplantıyı burada kapatıyoruz.